

Српско-руске језичке везе

09.12.2015. - Српски језик је приступачан и отворен као и његови говорници, сваком човеку, чак и најповученијем, пружа могућност да брзо уђе у најприснији контакт са саговорником

Поређење свог језика са страним разоткрива у матерњем језику особине на које без познавања друкчије језичке стварности човек никад не би обратио пажњу. Српски језик је и сличан руском и различит од њега.

Добро су познате речи које у два језика звуче исто а значе различите ствари као што су срп. вредан и рус. вредный 'штетан, зао', срп. прави и рус. правый 'десни', срп. покушати и рус. покушать 'појести' (зато се Руси који уче српски смеју кад им професор каже: „покушајте“, испричајте о својој породици).

Општи утисак је да је у граматички српски лакши од руског: у фонетици руски има много више сугласника, у деклинацији и конјугацији српски има много једноставнија правила промене речи са мање изузетака и посебних случајева, о правопису и интерпункцији и да не говоримо. Нешто од овога је последица развитка народних говора од почетка другог миленијума до 19. века, а нешто – историје књижевног израза. **Руски стандард** је настао на основи црквенословенског језика, понародњеног у племићкој средини крајем 18. и првој половини 19. века. **Српски стандард** је као што се зна израстао из сеоске средине, отиснувши се далеко од језика црквених књига. У Русији је стваралац стандарда било племство, док је у Србији – то био народ. Тако је настала дубока разлика између два језика. Најречитије о овој разлици сведоче руска и српска лексика, речнички фонд. Тачније, круг појмова који могу и теже да изразе оба језика.

Од језика црквене књижевности руски је наследио мноштво речи које савремени Руси сматрају сасвим обичним. Вршчанин, руски лингвиста Никита Иљич Толстој, праунук чувеног писца, скретао је пажњу студената да у познатој руској изреци „Устима младенца глаголет истина“ (устима детета говори истина) нема ни једне руске речи – све су црквенословенске. Ова по пореклу књишка лексика служи као неисцрпни извор синонимије и стилских варијација и чини основу такозваног високог стила у руској књижевности. Стотине појмова се могу назвати на руском на разне начине што ће деловати или свакодневно или поетски. Али није само форма у питању. Срби који уче руски бивају зачуђени када наиђу на руску разлику између истине као филозофског појма, јединственог знања (тражити истину), и истине као факта који одговара реалности (кажи ми истину). Захваљујући црквеним речима Руси лексички, а то значи и појмовно, разликују поштовање обичног човека од поштовања светитеља или иконе, усхићење код деце и усхићење код одраслих људи, инспирацију земаљску и инспирацију чисто духовну, небеску. Као резултат просечан Рус без проблема разуме оно шта се чита у цркви: он махом тако и говори.

Често је тешко разликовати које су особине руских речи настале како резултат деловања црквеног утицаја, а које племићког. У речима високог стила ова два чиниоца могу се преплитати. Леп пример је руски глагол наслаждатъс, који се обично преводи на српски као уживати. Када Србин каже „Дођи код мене да гледамо филм, једемо кокице и уживамо!“, Рус то не може превести својим глаголом, јер је он намењен за изражавање вишег, обично духовног уживања и иначе се не односи на свакодневне радости, али зато се широко употребљава у поезији.

Као језик народа српски је много једноставнији и директнији у употреби речи, док руски налаже много ограничења. Срби могу пребацити саговорнику кад им он персира, док Руси то могу урадити кад им он тыкает (каже „ти“). Руси могу рећи непознатом дечаку у аутобусу „Ви“ само зато што имају навику тако ословљавати све непознате људе: „Да ли силазите на следећој?“ Међутим, за њих је непојмљиво када млади сарадник београдског факултета каже „ти“ старијем колеги. Ради веће уљудности израза Рус каже: „Не бисте ли ми могли помоћи“ уместо једноставнијег српског „Да ли бисте ми помогли“.

Српски језик је приступачан и отворен као и његови говорници, сваком човеку, чак и најповученијем, пружа могућност да брзо уђе у најприснији контакт са саговорником, да се угреје његовом топлином и енергијом и обасја добродушношћу. **Принцип „нема проблема“ – први израз који научи странац у Србији – важи и за суштину српског језика.**

Јекатерина Јакушина,

Професор српског језика, Филолошки факултет Московског државног универзитета

Политика